

Політика забезпечення енергетичної безпеки та енергонезалежності ¹

Підвищення енергоефективності національної економіки. Трансформація енергетичного сектора України має розпочатися з радикального перегляду політики енергоефективності. Споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів на одиницю ВВП в Україні залишається в 3,4 раза вищим, ніж у країнах ЄС, у 2,8 раза – ніж у сусідній Польщі, у 1,5 раза – ніж у Китаї, у 1,2 раза – ніж у Росії ².

До сьогодні завдання підвищення енергоефективності національної економіки так і не стало першочерговим. Держава та суспільство України продовжують діяти за інерцією стереотипів існування надлишку енергоресурсів. Суб'єкти господарювання та населення продовжують очікувати від держави часткового покриття енергетичних витрат і самоусуваються від дій щодо підвищення енергоефективності.

Пріоритет має надаватися житлово-комунальному сектору ³, зокрема істотному підвищенню енергоефективності енергопостачання населення, що дасть змогу пом'якшити наслідки зростання цін на енергоресурси.

Забезпечення повноцінного приладного обліку споживання енергоресурсів, урегулювання питання відповідальності постачальників за їхнє обслуговування, формування інституту власності (управління багатоквартирними житловими комплексами та системи підтримки реалізації проектів енергоефективності населенням є найближчими пріоритетами для держави.

У промисловій сфері необхідно повноцінно використовувати механізм державно-приватного партнерства, а інструментами реалізації потенціалу енергоефективності мають стати застосування договорів енергосервісу, запровадження вимог щодо проведення енергетичних аудитів, сертифікації будівель, маркування обладнання.

На сьогодні актуальним є питання запровадження нових механізмів управління попитом на енерговикористання, зокрема механізму енергетичних

¹ Закінчення. Поч. див.: Шляхи розвитку української науки. – 2015. – № 8. – С. 137–140.

² Total energy consumption / Global Energy Statistical Yearbook 2014. – Режим доступу: <http://yearbook.enerdata.net>.

³ Особливої уваги потребує ситуація в паливно-енергетичному та житлово-комунальному комплексах. Питомі витрати умовного палива на виробництво електроенергії на ТЕС і ТЕЦ становлять 384,6 кг у.п./тис. кВт·г порівняно з відповідним показником розвинутих країн у 320 кг у.п./тис. кВт·г. Витрати на виробництво теплоенергії становлять 174,5 кг у.п./Гкал за середньосвітового значення цього показника 140–150 кг у.п./Гкал. Сумарні втрати тепла в магістральних і розподільних мережах сягають 30 %, що еквівалентно втратам 1 млн т у.п. на рік. Через низьку теплоізолюючу здатність будівель значними є теплові втрати на стороні споживання (в більшості будинків втрати теплової енергії сягають 30 %).

послуг як альтернативи новому виробництву енергії, що відповідає зобов'язанням України в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Інтеграція енергетичного сектору України в енергетичні ринки ЄС.

Енергетична політика держави має свій зовнішньополітичний вимір і спрямована на зниженні рівня зовнішньої залежності від постачання енергоресурсів, диверсифікацію джерел і маршрутів їхнього постачання, інтеграцію енергетичного сектора України в систему європейської енергетичної безпеки.

Активізація процесу виконання Україною зобов'язань, взятих на себе при приєднанні до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не лише створює якісно нову правову основу для подальших відносин між Україною та ЄС, а й є стратегічним орієнтиром для проведення системних реформ, спрямованих на підвищення ефективності функціонування паливно-енергетичного комплексу країни, забезпечення енергетичної безпеки.

Забезпечити виконання цього завдання необхідно у спосіб:

- повноцінного впровадження Україною положень Третього енергетичного пакета ЄС, спрямованих на створення конкурентних і недискримінаційних умов на внутрішніх ринках газу й електроенергії, розроблення графіка імплементації механізмів регулювання енергетичного сектора, визначених відповідними директивами та регламентами ЄС;

- створення реального конкурентного середовища на ринку природного газу та послуг із транспортування й розподілу газу, шляхом розділення функцій НАК «Нафтогаз України», забезпечення прозорого та безперешкодного доступу до газотранспортної інфраструктури, формування умов для залучення інвестицій у розвиток нафтогазової галузі;

- приєднання нашої держави до системи європейських енергетичних мереж і розширення транскордонної інфраструктури між Україною та ЄС;

- зміцнення спроможності та незалежності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг завдяки прийняттю законодавчої та регуляторної бази;

- використання юридичних можливостей та інструментарію, передбачених Договором про заснування Енергетичного Співтовариства і Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, для відстоювання Україною своїх національних інтересів на міжнародній арені та послідовної інтеграції України в єдину європейську систему енергетичної безпеки;

- запровадження сучасних методичних підходів до розроблення документів стратегічного планування та практичної діяльності з реалізації державної політики в енергетичній сфері, прийнятих у країнах ЄС;

- забезпечення конкурентоспроможності національного енергетичного сектору на європейському енергетичному ринку, створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Важливим елементом побудови ефективної системи взаємодії між Україною та ЄС в енергетичній сфері є формування технологічних та інституційних засад поєднання енергетичних ринків. У сфері газопостачання пріоритетом є розвиток системи газових інтерконекторів і розроблення законодавства з підготовки інтернаціоналізації ринку газу України, у т. ч. щодо участі іноземних юридичних осіб у формуванні комплексу ринкових послуг на базі підземних сховищ газу України (газового хабу).

Для електроенергетичної сфери завдання полягає в реалізації цільової програми інтеграції Об'єднаної енергетичної системи України в енергетичне об'єднання енергосистем європейських держав (ENTSO-E) (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії), що забезпечить технологічну інтеграцію України, дасть змогу українським виробникам електроенергії вийти на європейський ринок.

Диверсифікація маршрутів і джерел енергопостачання. Рівень енергетичної залежності України від поставок палива характеризується слабкою диверсифікованістю джерел постачання, насамперед нафти, природного газу та ядерного палива (а тепер через ситуацію на Донбасі ще й вугілля), залежністю економіки України від постачання паливно-енергетичних ресурсів з монопольних джерел і створює реальні загрози національній безпеці.

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає завдання щодо встановлення частки будь-якого постачальника на рівні 30 %, досягнення чого потребує вжиття і технічних, і інституційних та економічних заходів.

Україна має поставити за мету досягнення високого рівня технічної інтеграції ринків електроенергії й газу України та ЄС і забезпечити наявність мереж транскордонної передачі між Україною та ЄС на рівні не менше ніж 15 % відносно обсягу внутрішнього ринку України, що узгоджуватиметься з вимогами, які ставить ЄС до країн-членів стосовно інтеграції внутрішнього енергетичного ринку.

У газовій сфері Україна досягнула значного прогресу в диверсифікації постачання природного газу в Україну. Завдяки реалізованим проектам до 50 % необхідного обсягу імпортного газу вже можна імпортувати з ЄС.

Разом з тим Україна має посилити політичну підтримку нових маршрутів постачання енергоносіїв у Європу, насамперед з Каспійського регіону та країн Центральної Азії. Першочергову увагу необхідно приділяти маршрутам, що передбачають транзит енергоносіїв територією України або технічно дають змогу зробити відгалуження в нашу країну.

Водночас диверсифікація має стосуватися не лише джерел і маршрутів транспортування енергетичних ресурсів, а й способів постачання, технологій

їхнього отримання та використання. Це стосується реалізації проектів постачання зрідженого природного газу, запровадження сучасних високоефективних технологій спалювання вугілля та його газифікації, акумулювання електроенергії, розвитку використання біопалива 2-го покоління, забезпечення виробництва синтетичних видів палива на основі вугілля, біомаси тощо.

Пріоритетом політики в атомно-промисловому комплексі є розширення використання ядерного палива та ядерних технологій неросійського виробництва. Розвиток співпраці з альтернативним постачальником ядерного палива для українських атомних електростанцій (компанією *Westinghouse*) надасть можливість усунути монопольну залежність від російських поставок, а залучення інших виробників ядерних технологій дасть змогу розпочати будівництво сучасних і найбільш безпечних атомних енергоблоків (*Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році»*. – К. : НІСД, 2015. – С. 323–326).